

les dones
també som
refugiades

Generalitat de Catalunya
Institut Català de les Dones

Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

CEAR

Generalitat de Catalunya
Institut Català de les Dones

Comissió Catalana
d'Ajuda al Refugiat

CEAR

Aquest document és una adaptació de la Campanya de CEAR-Euskadi

www.sinrefugio.org

Adaptació i Traducció: Àgata Sol Rueda

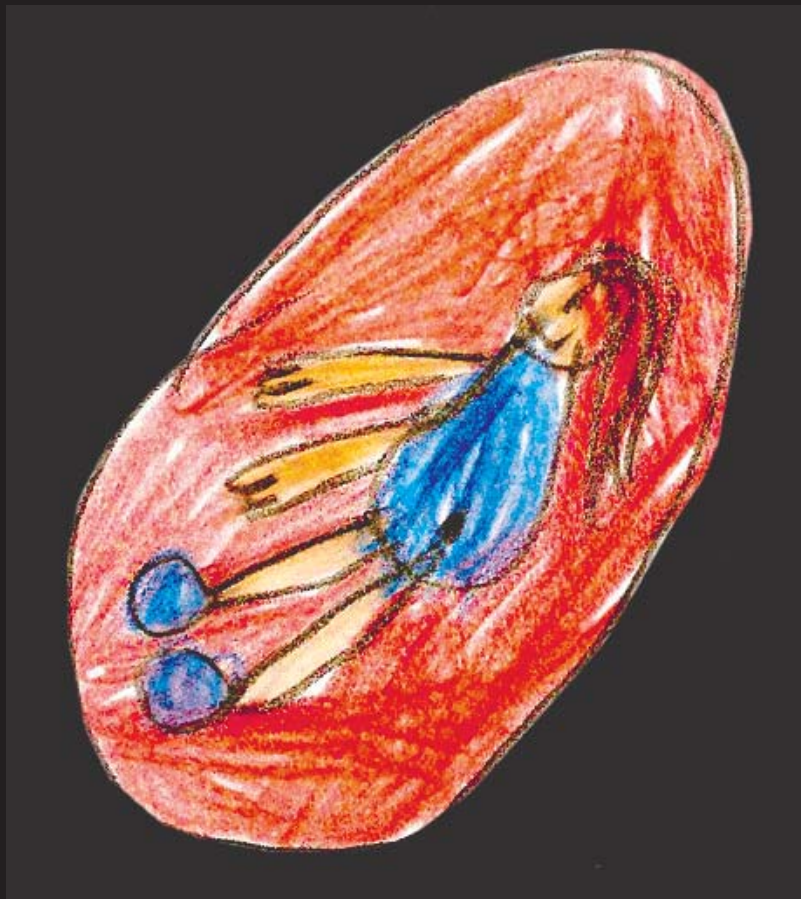
Correcció: Carme Guasch

Edició i impressió:

índex

- 0 Introducció
- 1 La Situació de les Dones al Món
- 2 El dret d'Asil
- 3 La Persecució per motius de gènere
- 4 Formes de Persecució per motius de gènere
- 5 Reconeixement de la Persecució per motius de gènere
- 6 Estratègies per integrar aquesta interpretació i procediment al sistema d'asil espanyol
- 7 Bibliografia

Introducció

Àgata Sol Rueda
Secretària General
Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat

Les persones refugiades al nostre país pateixen un procés d'invisibilització al quedar excloses dels discursos sobre immigració, ja siguin a nivell polític, acadèmic o dels mitjans de comunicació. Sovint, aquesta exclusió en el discurs es justifica tot al·legant que es tracta d'un col·lectiu poc nombrós. Si bé és cert que aquells que accedeixen al procediment d'asil són pocs (5.254 sol·licituds al conjunt de l'Estat durant l'any 2005) i els que obtenen la protecció són encara menys, ja que se'n deneguen el 94% de les peticions presentades, pensem que el que contribueix a aquesta idea no és el baix nombre de demandes d'asil sinó que és la pròpia invisibilitat d'aquest col·lectiu la que fa perpetua la idea de grup poc nombrós.

La institució d'asil¹ al nostre país es caracteritza, per una banda, per les dificultats per accedir al procediment i per l'altra, la desinformació que envolta aquesta institució jurídica. Com entitat, fa anys que denunciem la vulneració de l'exercici del dret d'asil al nostre país i els impediments per accedir al procediment. Les mesures de tancament de fronteres impedeixen que moltes persones víctimes de violació de drets humans necessitades de protecció internacional arribin al nostre país i accedeixin al procediment d'asil, la qual cosa fa que any rera any menys persones puguin acollir-se a la protecció internacional. A aquesta dificultat, cal afegir el desconeixement social sobre l'existència aquesta figura jurídica, on també s'inclouen els mateixos funcionaris de l'administració, sobre el concepte de refugiat i les diferències existents respecte al d'immigrant, i el desconeixement per part de moltes de les víctimes de violació de drets humans, que si quan arriben a la frontera no expliciten que volen acollir-se a l'asil no se'ls informa sobre aquesta possibilitat.

Quan parlem de persones refugiades, cal tenir en compte el cas de les dones. Les dones refugiades pateixen, encara avui, una situació d'invisibilitat molt superior a la que pateixen els homes refugiats. Donat que, col·loquialment, l'asil s'associa a qüestions polítiques i que aquestes encara s'associen al món masculí. Si el col·lectiu de refugiats és invisible a casa nostra, les dones refugiades encara ho són més, patint una doble invisibilitat: la de ser dona i la de pertinença al col·lectiu refugiat. La gran majoria de moviments socials i col·lectius desafavorits han hagut de passar per un procés que primer fa visible el col·lectiu en termes masculins, i, un cop aquest entra al debat, comencen les reivindicacions per part de les dones que conformen aquest.

Les fugides d'aquells/es persones que es veuen obligats a abandonar el seu país es caracteritzen per ser fugides poc organitzades i poc preparades, tant temporal i emocionalment, per la imminència en que han d'abandonar el seu país. La majoria de persones refugiades se'n van primer a un dels països limítrofes a seu, i des d'allà preparant el viatge cap a Europa. A la seva arribada, tenen un termini aproximat d'entre 1 i 3 mesos per sol·licitar asil. Aquells que ho sol·liciten han de fer una declaració dels fets ocorreguts al seu país, i aportar proves que ho demostrin, fet complicat en la majoria dels casos. Un cop presentada la sol·licitud se'ls dona un primer document que es coneix com la fase d'admissió a tràmit aquesta primera fase és en la que es valora si la sol·licitud mereix ser estudiada o si bé es considera, d'entrada, fraudulenta. La inadmissió a tràmit és molt greu ja que pot suposar la devolució del sol·licitant d'asil al seu país d'origen. A Aquells que se'ls admet a tràmit la petició, se'ls dona una targeta de sol·licitant d'asil admès a tràmit, d'estada legal provisional, fins que es resol el seu expedient. Aquesta targeta dona els següents drets: No ser expulsats, autorització de permanència a Espanya, ajudes Socials i autorització de treball automàticament després de 6 mesos de la sol·licitud. En tot el procediment d'asil pot estar present un advocat/da. Totes les sol·licitud són estudiades per una instructora de la Oficina d'Asil i Refugi (Ministeri de l'Interior), les ONG's dedicades als refugiats poden enviar a aquesta informes de recolzament a la petició. La decisió d'asil l'adopta la CIAR (Comissió Interministerial d'Asil i Refugi) composta pel: Ministeri d'Afers Exteriors, Justícia, Interior, Treball, Afers Socials i l'ACNUR com a observador), i el ministeri d'Interior firma la resolució allà decidida.

Des de la **Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat** pensem que una de les maneres d'enfortir la institució de l'asil a casa nostra és visibilitzant-ne el col·lectiu i les causes que els obliga a abandonar els seus països.

Aquest document aprofundeix sobre les persecucions per motius de gènere, una forma de persecució no reconeguda explícitament a la Convenció de Ginebra sobre les persones refugiades però emparades en el supòsit de persecucions per pertinença a un determinat grup social. Aquestes formes de persecucions, conjuntament amb les d'orientació sexual i identitat de gènere, reben el nom de "noves formes de persecució", si bé, la novetat no és el tipus de persecució que pateixen sinó la seva inclusió com a formes de persecució en els debats sobre protecció internacional.

La situació de les dones al món

1 Quan la discriminació es converteix en persecució

Les dones pateixen, pràcticament en tots els països del món, i en major o menor grau, situacions de desigualtat i subordinació. Aquestes poden anar des de formes subtils de discriminació en el llenguatge fins a les violacions més greus dels drets fonamentals. No es tracta de situacions extraordinàries sinó d'agressions contra la vida i contra la seva integritat, i de tortures i tractes inhumans, massa freqüentment i en masses contextos.

A molts indrets, les dones són perseguides pel sol fet de ser dones

2 Dèbil protecció internacional

La progressiva presa de consciència de la greu i extensa violació dels drets fonamentals de les dones posa de manifest la seva impunitat. La falta

d'interès dels organismes internacionals, i la interpretació tradicionalista dels mateixos, deixa a les dones en situació d'especial vulnerabilitat [VALIENTE, 2005]. Existeix un abisme entre l'existència de drets i la possibilitat de gaudir-ne efectivament.

En la última dècada les dones s'han organitzat per superar les desigualtats en l'aplicació de normes internacionals sobre drets humans. Han realitzat una crida a la comunitat internacional perquè es reconegui que els drets humans són també els drets de les dones [MUSALO, 2005].

Entre aquests instruments trobem el dret d'asil que ha de protegir a totes aquelles dones que fugen dels seus països d'origen perseguides per motius relacionats amb el gènere.

La igualtat entre dones i homes és una qüestió de Drets humans i constitueix una condició per la fita de la justícia social, a més a més ha de ser un requisit previ, necessari i fonamental per la igualtat, el desenvolupament i la Pau.

IV Conferència Mundial de les Dones, Beijing, 1995

El dret d'asil

El dret a buscar asil i gaudir-ne és un dret fonamental recollit a l'article 14 de la **Declaració Universal de Drets Humans**.

Al 1951 neix, en el marc de les **Nacions Unides**, la **Convenció de Ginebra**, que defineix com a refugiada a la persona que té fonamentats temors de ser perseguida per motius ètnics, de religió, nacionalitat, pertinença a un determinat grup social o opinions polítiques, es troba fora del seu país de nacionalitat i no pot, a causa dels esmentats temors, o no vol acollir-se a la protecció d'aquest país.

Els estats firmants de la **Convenció de Ginebra** i el **Protocol de Nova York** assumeixen, per tant, l'acollida i protecció de les persones que arriben al seu territori en busca d'asil. Aquesta Convenció constitueix la base pel reconeixement del dret d'asil a Espanya.

El 23 d'abril del 2001 la **Comissió Mixta dels Drets de les Dones de les Corts Generals**, amb unanimitat de tots els grups parlamentaris, insta al Govern a:

- Protegir a les dones que abandonin els seus països per qualsevol forma de violència de gènere

- Tingui en compte els aspectes relacionats amb el gènere en la tramitació de les sol·licituds d'asil

- Plantegi en el marc de la unió Europea el reconeixement de la persecució per motius de gènere

A dia d'avui, quasi quatre anys després, l'Estat espanyol no ha complert en la seva totalitat aquests compromisos.

Les persecucions per motius de gènere

1 Persecució i discriminació del dret d'asil

En l'àmbit de l'asil, la persecució és tot acte mitjançant el qual es viola greument els drets fonamentals d'una persona per motius ètnics, de religió, nacionalitat, opinió política o pertinença a un determinat grup social. Perquè el sistema d'asil reconegui l'existència d'una persecució és necessari que la persona demostrï que ha estat o és víctima de la mateixa, i/o té fonamentats temors de ser-ho. No és suficient tenir constància que en el seu país d'origen es violen greument els drets humans.

Quan la discriminació té conseqüències essencialment lesives, o suposa una violació greu d'un dret fonamental, constitueix una persecució a la que cal donar resposta des del dret d'asil. El tracte greument discriminatori i altres tipus d'ofenses perpetrades per la població local o per individus poden equiparar-se a persecució si les autoritats les toleren de manera deliberada o si es neguen a proporcionar protecció eficaç.

2 Gènere i perspectiva de gènere

El concepte de gènere es refereix a la relació entre homes i dones basades en la identitat, les condicions, les funcions i les responsabilitats segons han sigut construïdes i definides per la societat i la cultura, assignades a un i altre sexe (definició d' ACNUR). Es construeix a través del procés de socialització i està determinat pel context cultural, social, polític i econòmic. La discriminació i desigualtat de les dones i d'allò femení està present en la majoria de les societats.

La perspectiva de gènere és una eina d'anàlisi i de planificació imprescindible per: obtenir informació sobre les relacions entre dones i homes en un context determinat; comprendre els processos que produeixen i reproduïxen la desigualtat entre ambdós; per la valoració asimètrica de la capacitat i dels comportaments i l'accés desigual als recursos i al poder; i per dissenyar accions per eliminar aquestes desigualtats.

3 Persecucions per motius de gènere

Existeix persecució per motius de gènere quan les violacions dels drets fonamentals tenen relació amb el paper que se li assigna a una persona per la seva pertinença a un sexe o degut a la seva orientació sexual o identitat de gènere. Aquesta persecució s'exerceix en major mesura en contra les dones degut a la seva situació de desigualtat.

Les persecucions per motius de gènere, al no estar recollides com a supòsit explícit de persecució a la Convenció de Ginebra, s'inscriuen dintre de les persecucions per pertinença a un determinat grup social. Per tant, les víctimes de violació de drets humans per aquests motius són susceptibles de merèixer protecció internacional i gaudir de l'Estatut de Refugiades a qualsevol país firmant de la Convenció de Ginebra.

4 La persecució basada en el gènere

La base de la persecució està en les assignacions de gènere quan li són atribuïdes a una persona en un context determinat. En el cas de les dones, la persecució no tindria lloc de no pertànyer a un sexe determinat.

El tractament de les dones a Afganistan durant el règim talibà és un cas clar en el que aquesta persecució es porta a totes les esferes de la vida de les dones. Actualment, la situació de les dones en aquest país no ha millorat, i aquestes segueixen rebent un tracte discriminatori greu que és equiparable a persecució.

Aquestes "fórmules" de persecució s'utilitzen també en aquelles situacions en que les dones són perseguides degut a que se'ls assigna l'opinió política, la religió, la pertinença a un determinat grup social, l'ètnia o la nacionalitat dels seus familiars masculins o membres de la seva comunitat.

5 Diferents castigs i formes de persecució en funció del sexe

Passa amb freqüència que els mecanismes utilitzats per perseguir als homes són diferents dels utilitzats per perseguir a les dones, i per tant, el tipus de càstig depèn del sexe al que pertany la persona.

Imaginem el cas d'un home i una dona que participen en un partit polític oposat a una dictadura. Per perseguir a l'home s'utilitza la violència física a través de colpejades i lesions. Per perseguir a la dona es porten a terme actes de violència sexual com ara la violació.

Les persones a les que es violen els seus drets fonamentals han de ser protegides sense discriminació per qüestions de gènere

Formes de persecució per motius de gènere

A continuació es detallen algunes situacions de violència exercida contra les dones que equivalen a persecució i que han de trobar emparament en la protecció internacional del dret d'asil [Directrius ACNUR 2001].

- Lleis persecutòries en si mateixes per emanar de normes socials i pràctiques contràries als drets humans

Segons l'Informe de la relatora especial de la ONU sobre la violència de gènere contra les dones, de l'any 2003, almenys 54 països tenien lleis que discriminaven a les dones i no disposaven de legislació, o no la coneixien, contra la violència domèstica.

- Càstigs, penes o sancions que equivalen a tortura, tracte inhumà o degradant quan una dona incompleix una llei o política

A Iran, per exemple, 45 dones de menys de 20 anys van ser assassinades per familiars propers en el que s'anomena "homicidis per motius d'honor" en la província de Khuzestán en el període de 2 mesos de l'any 2003 [MIDDLE EAST TIMES, 2003].

- Lleis o polítiques amb objectius justificables però amb mètodes d'implementació que tenen conseqüències severament lesives

A Mèxic, per exemple, l'ombudsman José Luís Soberanes Fernández ha acusat al govern a obligar a indígenes a utilitzar mètodes d'anticoncepció, sota amenaça de retirar-los el recolzament contra la pobresa, com el Programa d'Educació, Salut i Alimentació (**Progres**a). La ONU també ha demanat explicacions al govern de Vicente Fox sobre l'esterilització a dones indígenes a l'agost del 2002 [MAGALLY Y RUIZ, 2002].

- Situacions derivades de la transgressió de normes socials que restringeixen severament la llibertat o la integritat física i psíquica de les dones

A Pakistan cada any centenars de dones són víctimes d'homicidis comesos en nom de l'honor. S'enfronten a perill de morir a trets, cremades o a cops de destrat si algú considera que han portat la vergonya a la seva família: quan decideixen casar-se amb l'home que elles escullen, si desitgen el divorci, quan han sigut violades, etc. (Pakistan. Homicidis de nenes i dones per motius d'honor, setembre de 1999)

- Violència intrafamiliar

Una de cada tres dones, o dit d'una altra manera, fins a mil milions de dones han estat colpejades, forçades a una relació sexual no desitjada, o sotmeses a abusos

família o un conegut [HEISE, ELISBERG Y GOTTEMOELLER. 1999]
A la Federació Russa 36.000 dones reben una pallissa diària a mans dels seus cònjuges o companys (D. OMCT, 2003)

- Tracta de persones per la prostitució forçosa o l'explotació sexual

A Amèrica, de les més de 100.000 persones que són víctimes d'aquestes pràctiques cada any, el 80% són dones i en la majoria dels casos amb fins d'explotació sexual (segons estudi de l'Organització dels Estats Americans) Segons dades de la Unió Europea cada any 100.000 dones són víctimes de tracta en el seu territori.

- Persecucions motivades per l'orientació sexual i identitat de gènere

Almenys 70 estats van entrar al segle XXI amb lleis que prohibeixen les relacions sexuals entre persones del mateix sexe [Amnistia Internacional. 2000].

La televisió estatal de Namíbia va informar que el Ministre d'interior, Jerry Ekanjo, havia instat a uns policies acabats de graduar a que "eliminessin" als gais i a les lesbianes del planeta (Segons estudi de l'Organització dels Estats Americans)

A Txetxènia i a Zimbabwe, les relacions entre persones del mateix sexe, es consideren un delicte.

- Patrons de discriminació que porten a un tracte menys favorable de les dones, que poden tenir conseqüències de caràcter severament lesiu.

L'avortament selectiu en funció del sexe, o la cura deficient que reben les nenes al ser considerades menys importants que els nens [JONI SEAGER, 2003]

El 47% de les dones manifesten que la seva primera relació sexual va ser forçada (OMS, 2002)

- Abusos sexuals com a arma de guerra

A Darfur (Sudan) i a l'Est de la República Democràtica del Congo s'utilitzen, i s'han utilitzat, els abusos sexuals contra dones i nenes com a armes de guerra. Les dones no estan segures ni tan sols als camps de refugiats [AMNISTIA INTERNACIONAL, 2004].

Mentre que els homes que han estat ferits o assassinats se'ls considera "herois o màrtirs", el dolor de la violació es manté en silenci o es converteix en un estigma. [BERISTAIN, 1999]

El reconeixement de la persecució per motius de gènere

L'Elaboració i la implementació dels instruments de promoció i defensa dels drets humans han vingut desenvolupant-se des d'una perspectiva androcèntrica. Històricament han donat resposta a les experiències dels homes sense tenir en compte la situació de les dones. La violació dels drets fonamentals de les dones lluny de ser excepcional és una pràctica generalitzada i es dona en contextos d'impunitat estructural.

La comunitat internacional es cada vegada més conscient de la necessitat d'introduir una perspectiva de gènere en els diversos instruments existents i de l'elaboració d'una normativa específica que resolgui aquesta deficiència. En aquest sentit, s'ha anat creant un sistema de protecció i defensa dels drets humans de les dones. Destaquen els següents instruments:

- Convenció sobre els drets polítics de les dones, 1954
- Declaració de les Nacions Unides sobre l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona, 1967

- **Convenció sobre l'Eliminació de totes les formes de Discriminació contra la Dona (CEDAW), 1979, i el seu Protocol Facultatiu, 2000**

- **Declaració de les Nacions Unides sobre l'Eliminació de la violència contra les dones, 1993**

- **Declaració i Plataforma d'Acció de Beijing, 1995**

Tot i això, la protecció internacional de les persones refugiades encara no ha reflectit de forma efectiva el reconeixement dels drets humans de les dones.

Al maig del 2002 l'**Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Refugiats** va publicar les Directrius sobre Protecció Internacional: la persecució per motius de gènere en el context de l'article 1A (2) de la Convenció de 1951 sobre l'Estatut dels Refugiats, i/o el seu Protocol de 1967, tot plegat amb l'objecte de servir de guia legal interpretativa pels Estats. Aquest organisme els obliga a protegir a aquelles dones que fugen per persecució per motius de gènere.

El Parlament Europeu ha sol·licitat als estats membres que tinguin en compte la persecució que pateixen les dones pel sol fet de ser-ho en els seus sistemes d'asil. El Consell Europeu, però, és més restrictiu respecte el reconeixement de les persecucions per motius de gènere. Tot i així, si que estableix que els Estats han de tenir en compte les condicions individuals al valorar una sol·licitud d'asil, entre elles el gènere. Sosté que si una persecució es dirigeix cap una dona cal tenir en compte que pot efectuar-se de forma específica i diferent per raons de gènere.

En alguns estats s'han desenvolupat directrius pròpies amb l'objecte d'avançar en el reconeixement d'aquest tipus de persecució i, especialment, amb la idea d'adaptar els seus procediments des d'una perspectiva de gènere. Entre aquests estats destaca Canadà com a país pioner. També s'han desenvolupat guies de procediments a EEUU, Austràlia, Irlanda, Regne Unit i Suècia.

Aquest context fa que l'Estat espanyol no pugui eludir la seva responsabilitat i avanci substancialment respecte a la seva interpretació d'asil, la seva jurisprudència i les seves pràctiques. Actualment, el nostre sistema d'asil no assumeix la seva responsabilitat en la protecció davant les situacions de tortura, tracte inhumà i degradant que pateixen les dones, ni assegura una acollida adequada que tingui en compte aspectes de gènere. Això suposa una contradicció en la seva política de defensa dels drets humans de les dones.

1 Ambits en el que és necessari avançar

A Interpretació del dret d'asil de tal manera que garanteixi els drets humans de les dones

Des que l'Estat espanyol va assumir la responsabilitat d'oferir protecció a les persones refugiades, al ratificar, al 1978, la Convenció de Ginebra de 1951, ha interpretat aquest instrument des d'una perspectiva que deixa fora la violació dels drets humans de les dones. En els casos més afortunats, a les demandants d'asil se'ls ha concedit una protecció subsidiària o complementària.

Amb tot, a mitjans del 2005 el Ministre d'interior, José Antonio Alonso, va anunciar que per primera vegada a Espanya es concedia l'estatut de refugiada a una dona víctima de la violència de gènere. Això va suposar un bon pas en la direcció correcta i el reconeixement que no existeixen obstacles legals que impedeixin protegir a les dones víctimes de violència de gènere amb l'instrument d'asil.

Considerem que cal seguir avançant en aquesta línia i que el govern espanyol ha de publicar una normativa o manual d'actuació que prevegi les necessitats específiques de les víctimes de persecució per raons de gènere.

B El concepte de persecució

En el context de la protecció de les persones refugiades, el terme "persecució" designa tot acte mitjançant el qual es vulneren greument els drets fonamentals per raons relacionades amb els motius de la Convenció. El sistema d'asil espanyol, en el moment de donar resposta a les persones que sol·liciten asil? en el seu territori han de protegir-les sense obviar que:

- El patró de discriminació que viuen les dones de tot el món es materialitza en molts contextos en una persecució pel simple fet de ser dones
- El tipus de persecució que pateixen homes i dones s'infligeix a aquestes tant mitjançant formes comunes com específiques pel fet de pertànyer a aquest sexe.

Els motius de persecució

Els motius de persecució que recull la Convenció de Ginebra són els següents: ètnics, religió, nacionalitat, opinions polítiques o pertinença a un determinat grup social. No es fa cap mena de referència a la perspectiva de gènere. Per superar aquest dèficit és necessari:

- **Tenir en compte que, en determinades ocasions, s'assigna a les dones característiques - ideològiques, activitats, etc. - dels membres masculins de la seva família, grups de referència i/o comunitat.**
- **Tenir en compte que, en moltes ocasions, un mateix tipus de persecució es materialitza de forma diferent depenent si aquesta s'exerceix contra les dones o si es fa contra els homes.**

En la majoria d'ocasions, les actuacions en l'espai públic només es consideren "política" quan es desenvolupa des de l'androcentrisme. Això pot generar, entre altres casos, que no es considerin com a opinions polítiques, aquelles que són exercides per les pròpies dones.

ACNUR defineix el terme "opinió política" com aquelles "opinions que no són tolerades per les autoritats o la societat, que són crítiques de les seves polítiques, costums o mètodes" Segons aquesta definició, queda clar que la defensa i promoció dels drets humans de les dones constitueixen una opinió política:

Per exemple: el cas de dones que són perseguides per tenir i promoure una ideologia feminista:

Sahar Saba, membre de l'Associació Revolucionària de Dones de l'Afganistan (RAWA), és una de les persones més buscades pels fonamentalistes d'aquest país per pertànyer a una associació feminista [AGÈNCIA EFE, 2005].

Els agents de persecució

El paper que juga l'Estat del país on es desenvolupa la persecució és determinant en el dret d'asil.

Segons el dret d'asil l'agent perseguidor pot ser:

- **Estatat: Quan qui persegueix és l'Estat a través de les seves institucions o autoritats**
- **No Estatals: Quan l'agent no forma part de l'estructura estatal.**

Per exemple: la família propera i/o extensa, els membres d'un grup comunitari extens al que pertany la persona perseguida o tanmateix la pròpia estructura social, etc.

La major part de les violacions dels drets fonamentals de les dones són perpetrades per agents no estatals

Històricament, els governs han reconegut persecucions perpetrades pels agents estatals i han discriminat la perpetrada sota la seva passivitat, on s'engloben la majoria de formes de persecució per motius de gènere. Allà on el perseguidor sigui un agent no estatal ha d'aplicar-se un anàlisi bifurcat [MUSALO, 2005] pel que s'estableix un nexa si:

- L'actor no estatal va ser motivat per una de les raons previstes en la Convenció

- L'Estat tolera o promou la persecució, o és incapaç de protegir a la persona danyada.

Aquest anàlisi ha sigut recomanat per l'ACNUR i ha sigut acceptat per les autoritats de diversos països, com per exemple, la Cambra dels lords del Regne Unit, el Tribunal Suprem d' Austràlia i per les Autoritats d'Apel·lació de l'Estatut de Nova Zelanda.

E Les dones com a grup social

A més a més de la interpretació restrictiva de la persecució i dels motius de la Convenció, el Govern no reconeix la persecució que pateixen les dones pel fet de ser-ho, és a dir, per la seva "pertinença a un determinat grup social".

Com defensa l'ACNUR, les dones són un "determinat grup social" que presenta característiques particulars que el distingeixen de la resta. La característica que defineix aquest grup - el sexe - és innata, immutable o fonamental per la seva identitat, la consciència o el propi exercici dels seus drets humans. Es tracta d'una característica en comú diferent al fet de ser perseguida. A més a més són percebudes com a grup per la pròpia societat. Les dones són un determinat grup social segons el dret d'asil.

La definició de persona refugiada no pot ser interpretada sense introduir la perspectiva de gènere.

② Integrar la perspectiva de gènere en els procediments de sol·licitud d'asil

El reconeixement de la persecució per motius de gènere ha d'anar acompanyada d'unes pautes procedimentals que garanteixin tant l'accés de les dones a la protecció d'asil com el tractament adequat de les seves sol·licituds. El procediment de sol·licitud d'asil han d'integrar la perspectiva de gènere.

Ⓐ Accés al procediment

Arribar a un país segur

Accedir al procediment d'asil a Espanya s'ha convertit en un periple que comporta grans riscos i dificultats. Entre les principals, destaca la política migratòria del tancament de fronteres amb l'objecte de frenar la immigració irregular. Aquesta barrera impedeix en gran mesura a l'accés a un lloc segur de les persones que fugen pels motius contemplats en la Convenció de Ginebra de 1951.

A més a més de les dificultats pròpies de tota persona refugiada per arribar a un país segur, les dones s'enfronten a problemes específics. En termes generals, destaquen les dificultats per desplaçar-se i la seva especial vulnerabilitat en condicions extremes, com les que han estat vivint les dones subsaharianes en els assentaments que envolten Ceuta i Melilla.

Ⓑ Accés al procediment

Les dones que aconseguen arribar al nostre territori s'enfronten a noves dificultats per accedir al procediment d'asil:

- **Independèntment del motius de persecució la perspectiva de gènere no s'ha integrat en els mecanismes d'accés al procediment de sol·licituds d'asil.**

- **Existeix un grau de desconeixement generalitzat de la persecució per motius de gènere**

Per assegurar una adequada protecció internacional, el sistema d'asil espanyol ha de garantir l'accés a la informació sobre el dret d'asil, tenint en compte que les dones tenen majors dificultats per accedir a ella.

Un cas especialment preocupant és el de les dones víctimes de tracta amb fins de prostitució i explotació sexual. L'Administració ha de fer un esforç per assegurar que aquestes dones coneguin la possibilitat d'acollir-se a la protecció del dret d'asil i les condicions per sol·licitar-la.

Ⓒ Tramitació adequada de les sol·licituds

Un cop assegurat l'accés al procediment, es fa necessari que aquest es desenvolupi en unes condicions adequades des del punt de vista del gènere.

Cal destacar tres aspectes de la tramitació sobre els que posar atenció i en els que el sistema d'asil espanyol ha d'avançar:

- Personal format i capacitat en matèria de gènere: Un aspecte central de tota sol·licitud d'asil és la preparació i l'actitud de les persones implicades en el procés - entrevistadors, intèrprets, personal diplomàtic, personal a frontera, personal de les entitats que atenen a sol·licitants d'asil, etc.-. A continuació es destaquen algunes condicions formatives que l'Estat espanyol ha d'implementar per assegurar les garanties en matèria de gènere:

- Des de les administracions s'ha de fomentar l'especialització i sensibilització dels professionals que intervenen en el procés d'informació, atenció i protecció a aquestes víctimes

- S'ha de comptar amb personal especialitzat en el tractament a persones amb estrès post-traumàtic que inclogui l'actuació en casos de violència de gènere, amb especial atenció a possibles símptomes o trastorns derivats de la violència sexual.

Aquestes condicions formatives són d'especial rellevància per realitzar el tractament adequat d'aquelles sol·licituds per persecució basada en el gènere i per identificar persecucions que s'han materialitzat d'una forma específica degut al sexe de la persona perseguida.

D Identificació de sol·licituds d'asil com entitat pròpia

Freqüentment, es recorre a un tractament familiar de les sol·licituds, Per assegurar una protecció adequada a les dones és necessari informar-les del

seu dret a sol·licitar asil de forma individual -i no com a membre dependent- i propiciar l'obertura d'expedients separats per cada cònjuge.

La possibilitat de tenir una sol·licitud vàlida per dret propi afectarà al tipus de protecció que l'Estat li concedeixi. Hi ha dones que s'acullen a l'extensió familiar dels seus cònjuges quan elles mateixes són refugiades. Això posa en perill, entre molts d'altres problemes, la continuïtat de la residència en el país d'acollida en els casos de separació [VALIENTE, 2005], situació especialment complicada quan es donen mals tractes.

A Espanya, aquesta possibilitat no s'especifica de manera clara en el fulletó informatiu previst en la normativa i, per tant, l'oportunitat real que les dones comptin amb un expedient propi a l'Oficina d'Asil i Refugi depen, en gran mesura, de l'apreciació del funcionari entrevistador.

E Condicions adequades de l'entrevista

Haurien de desenvolupar-se i implementar formes d'entrevista que tinguin en consideració les situacions que poden haver sofert les dones sol·licitants d'asil, posant especial atenció en els casos de violència sexual.

Les dones han de ser entrevistades per separat, ja que aquesta mesura permetria detectar situacions específiques que, probablement, no es reflectirien en una entrevista en la que estigués present el cònjuge o un altre acompanyant, ja sigui per temor, vergonya o subordinació. Els membres masculins de la seva família poden haver estat actors perseguidors en origen i seguir sent-ho aquí. És molt important tenir-ho en compte per poder detectar-ho i prevenir-ho a temps.

Tot i així, en la pràctica espanyola és molt habitual que l'entrevista inicial només es realitzi amb el "cap de família", o es porti a terme de manera conjunta amb tots els membres de la família presents.

Calen recursos assistencials per persones sol·licitants d'asil que contemplin les garanties de gènere. Aquests recursos han d'adaptar-se de forma que donin resposta tant a les necessitats comunes del col·lectiu com a les específiques segons el seu sexe. L'administració ha de facilitar recursos adequats, a través de la seva intervenció directa i a través del recolzament a entitats que assumeixin aquesta responsabilitat social.

Estratègies per integrar aquesta interpretació i procediment en el sistema d'asil espanyol

1 Formulació de Directrius Governamentals sobre persecució per motius de gènere

L'Estat ha de formular unes directrius procedimentals sobre persecució per motius de gènere que serveixi de guia legal interpretativa al Govern, als juristes i als agents encarregats de la presa de decisions en matèria d'asil. El Comitè Executiu de l'ACNUR (Alt Comissionat de Nacions Unides pels Refugiats) ha desenvolupat directrius sobre el gènere (Directrius sobre Protecció Internacional: la persecució per motius de gènere en el context de l'article 1A (2) de la Convenció de 1951 sobre l'Estatut dels Refugiats, i/o el seu Protocol de 1967) i ha sol·licitat als Estats, en diverses ocasions, que les assumeixin tant en la seva jurisprudència com en les seves pràctiques i que les adaptin al seu context. Aquesta responsabilitat només ha estat assumida per alguns països com el Canadà i Nova Zelanda.

2 Reforma de la llei d'Asil i el seu reglament d'aplicació

La normativa espanyola referent a l'Asil ha de reformar-se per desenvolupar el seu contingut d'acord amb les Directrius sobre gènere d'ACNUR: Ha de desenvolupar-se un articulat específic sobre gènere en la nova Llei d'Asil.

Cal que es faci una menció explícita a la utilització de directrius procedimentals espanyoles en el reglament d'aplicació de la llei, per assegurar que siguin vinculants jurídicament, i per promoure un tractament adequat des de la perspectiva de gènere.

3 Implementació d'un sistema de seguiment de les directrius

Implementar un sistema de seguiment de les Directrius de gènere que augmenti la transparència en l'aplicació del dret d'asil a Espanya. Aquest mecanisme possibilitarà demanar explicacions als agents responsables i la seva avaluació.

4 Capacitació i formació especialitzada

Tots els agents implicats, especialment aquells que prenen les decisions i els advocats i advocadeses han de rebre:

- Formació específica per augmentar el coneixement i la sensibilitat sobre la matèria
- Capacitació per desenvolupar habilitats que assegurin un tractament adequat de les persones i dels seus casos.

5 Promoció de la inclusió de la persecució per motius de gènere en el Sistema comunitari d'Asil de la Unió Europea

Davant la creació d'un sistema comunitari d'asil en el marc institucional de la unió Europea, actualment en procés, el govern ha de promoure una plena aplicació de la Convenció de Ginebra de 1951 mitjançant la inclusió de la perspectiva de gènere i el reconeixement de la persecució per motius de gènere.

Bibliografia

■ **ACNUR** - Alt Comissionat de Nacions Unides pels Refugiats (2002): *Directrices sobre protecció internacional: La persecució per motius de gènere en el context del Article 1A(2) de la Convenció de 1951 sobre el Estatut de los Refugiats y/o su Protocolo de 1967*

■ **ACNUR** (1992): *Manual de procediments y criterios para determinar la condición de refugiado en virtud de la Convención 1951 y el protocolo de 1967 sobre el Estatuto de los Refugiado.*

■ **ACNUR** (2001): *Documentos de la conferencia interagencial sobre las lecciones aprendidas. Anexos: prevención y respuesta a la violencia sexual de género en situaciones de refugiados.*

■ **ACNUR e Instituto Internacional sobre Derecho Humanitario** (2001): *La persecución relacionada con el género. Consultas globales sobre la protección internacional. San Remo.*

■ **AGÈNCIA EFE**, 28 de novembre del 2005, secció societat.

■ **AMNISTIA INTERNACIONAL** (2000): *Crímenes de odio, conspiración de silencio. Tortura y malos tratos basados en la identidad sexual.*

■ **AMNISTIA INTERNACIONAL** (2000): *Respetar, proteger, observar... los derechos humanos de las mujeres. La responsabilidad de Estado en los abusos cometidos por agentes no estatales*. Edición española por EDAI, Madrid

■ **AMNISTIA INTERNACIONAL** (2002): *NO hay excusa. Violencia de género en el ámbito familiar y protección de los derechos humanos de las mujeres en España*. EDAI, Madrid

■ **AMNISTIA INTERNACIONAL** (2004): *África: perspectiva general 2004*

■ **AMNISTIA INTERNACIONAL** (2004): *España: Resumen informativo de AI con relación al quinto informe periódico que presenta España ante el Comité sobre la Eliminación de la Discriminación contra la Mujer de la ONU*. EDAI, Madrid

■ **AMNISTIA INTERNACIONAL** (2004): *Está en nuestras manos: No más violencia contra las mujeres*. Edición española por EDAI, Madrid.

■ **AMNISTIA INTERNACIONAL** y **ANTI-SALVERY INTERNACIONAL** (2004): *Observaciones sobre el borrador revisado del Convenio Europeo contra la Trata de Seres Humanos*.

■ **BERISTAIN, C. M.** (1999). *Reconstruir el tejido social. Un enfoque crítico de la ayuda humanitaria*. Icaria & Antrazyt, Barcelona, 1999.

■ **BOLETÍN OFICIAL DE LAS CORTES GENERALES** (2001): *Proposiciones no de ley, Control de la acción del Gobierno*. Sección A: Actividades Parlamentarias, 23 de abril del 2001, Núm. 136.

■ **BONELLI, E. Y ULLOA, M. -coords.-** (2001): *Tráfico e inmigración de mujeres en España. Colombianas y ecuatorianas en los servicios domésticos y sexuales*. ACSUR-Las Segovias, Madrid.

■ **CONVENCIÓ SOBRE L'ESTATUT DELS REFUGIATS**: Naciones Unidas, Ginebra, 28 de juliol de 1951

■ *Directiva 2004/83/CE del Consejo de 29 de abril de 2004 por la que se establecen normas mínimas relativas a los requisitos para el reconocimiento y el estatuto de nacionales de terceros países o apátridas como refugiados o personas que necesitan otro tipo de protección internacional y al contenido de la protección concedida*. Diario Oficial de la Unión Europea L304/12, 30 de agosto de 2004

■ *Directiva 2005/85/CE del Consejo de 1 de diciembre de 2005 sobre normas mínimas para los procedimientos que deben aplicar los Estados miembros para conceder o retirar la concesión de refugiado*. Diario oficial de la Unión Europea L326/13, 13 de diciembre de 2005

■ **INSTITUTO DE LA MUJER** (2003): *IV Plan de igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres 2003-2006*. Ministerio de Trabajo y asuntos Sociales, Madrid

■ Ley 30/2003, de 13 de octubre, sobre medidas para incorporar la valoración de las personas refugiadas y la protección de las mujeres frente a las violaciones de sus derechos fundamentales. Revista de Derecho Migratorio y Extranjería, nº 8, Universitat Jaume I

■ **MAGALLY, I. y RUIZ, M.** (2002) *Cimac, periodismo con perspectiva de género*. México, DF.

■ **MUSALO, K.** (2005): *La Convención de 1951 sobre el Estatuto de la Persona Refugiada y la Protección de las mujeres frente a las violaciones de sus derechos fundamentales*. Revista de Derecho Migratorio y Extranjería, nº 8, Universitat Jaume I

■ **PÉREZ DE ARMIÑO, K.** (2000): *Diccionario de acción humanitaria y cooperación al desarrollo*. Icaria. Barcelona

■ **PÉREZ, E. y RODRÍGUEZ, A. - Coords.** - (2005) *Situación de los Derechos Humanos de gays, lesbianas, bisexuales y transexuales*. CEAR, Madrid

■ Protocolo sobre el estatuto de los refugiados. Naciones Unidas, Nueva York, 4 de octubre de 1967

■ **SANTOLAYA, P.** (2000), *Mujer y Constitución. Derecho de Asilo y persecución relacionada con el sexo*. Pàgines 561-593. Centro de Estudios políticos y constitucionales, Madrid

■ **SRE/UNIFEM/PNUD** (2004), *Compilación selección del marco jurídico nacional e internacional de la mujer*. México

■ **VALIENTE, M** (2005), *La persecución por motivos de género y su protección en España*. Annex 2. Informe de CEAR sobre la situación de los Refugiados en España 2005. Catarata, Madrid

Fotografías e ilustraciones

- andy205, portada ■
- Raffaella Clivati, página 4 ■
- camilmarc, página 7 ■
- Raffaella Clivati, página 8 ■
- hagit, página 14 ■
- manonp, página 18 ■
- Raffaella Clivati, página 20 ■
- Ariadna Lazcano Ruiz, página 22 ■
- adienache, página 26 ■
- FoleyArt, página 31 ■
- Ariadna Lazcano Ruiz, página 36 ■
- archivo Morivati, página 40 ■
- iddotal, página 47 ■

